

تأثیر تشویق و بازخورد مثبت بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان ابتدایی

نام و نام خانوادگی نویسنده اول صدیقه سالاری

دکتری روانشناسی، دانشگاه آزاد، واحد زاهدان، زاهدان، ایران.

نام و نام خانوادگی نویسنده دوم عثمان گمشادزهی

کارشناسی آموزش راهنمایی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید مطهری زاهدان، زاهدان، ایران.

چکیده

این پژوهش با استفاده از روش مروری کتابخانه‌ای به بررسی تأثیر تشویق و بازخورد مثبت بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی پرداخته است. انگیزش تحصیلی به عنوان یکی از عوامل کلیدی در پیشرفت تحصیلی و ایجاد اشتیاق به یادگیری شناخته می‌شود و می‌تواند در سال‌های ابتدایی آموزش نقش بسزایی در موفقیت بلندمدت دانش‌آموزان ایفا کند. در این پژوهش، منابع علمی و مطالعات پیشین مرتبط با موضوع شامل مقالات، کتاب‌ها، و پژوهش‌های معتبر بین‌المللی و داخلی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. یافته‌های به‌دست‌آمده از مرور منابع نشان می‌دهند که تشویق و بازخورد مثبت از سوی معلمان و والدین می‌تواند به‌طور مستقیم بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر بگذارد و نقش مؤثری در افزایش اعتماد به نفس، ارتقاء عملکرد تحصیلی و کاهش اضطراب آموزشی دارد. این پژوهش بر اهمیت نقش تشویق و بازخورد مثبت تأکید دارد و پیشنهاد می‌کند که معلمان و والدین با ارائه بازخوردهای سازنده، به‌موقع و مثبت، می‌توانند انگیزش دانش‌آموزان ابتدایی را بهبود بخشند و زمینه‌ساز رشد و موفقیت تحصیلی آنان در مراحل بعدی تحصیل شوند.

واژگان کلیدی: انگیزه، انگیزه تحصیلی، تشویق، دانش آموزان، والدین، معلمان

مقدمه

تشویق، یعنی ایجاد شوق و رغبت در کسی برای انجام کاری و بها دادن به شخص و قدردانی از کار ارزنده ای که انجام داده و ارج نهادن به صفت خوبی که دارد. تشویق و تحسین از بهترین عوامل تربیتی و وسیله ای مناسب برای شکوفایی استعدادهاست و باعث رشد و افزایش نیکبها و اعمال صالح و فضائل انسانی میشود (مظاهری، ۱۳۷۶). انگیزش تحصیلی از جمله عوامل کلیدی در موفقیت دانش آموزان به شمار می آید و نقش برجسته ای در ارتقای کیفیت یادگیری و پیشرفت تحصیلی آنان ایفا می کند. انگیزش تحصیلی می تواند دانش آموزان را به سمت یادگیری مؤثرتر سوق دهد و به افزایش علاقه، تعهد و تلاش آن ها در انجام فعالیت های تحصیلی منجر شود. در این میان، سال های ابتدایی تحصیل به عنوان دوره ای بنیادین برای ایجاد انگیزش تحصیلی شناخته می شود. در این دوره، کودکان نیازمند حمایت، تشویق و بازخورد مثبت از سوی معلمان و والدین هستند تا حس اعتماد به نفس و علاقه به یادگیری در آن ها تقویت شود. مطالعات گوناگون نشان داده اند که تشویق و بازخورد مثبت می تواند انگیزه و اعتماد به نفس دانش آموزان را به شدت افزایش دهد و به آن ها کمک کند تا با جدیت بیشتری به دنبال تحقق اهداف تحصیلی خود باشند (اسمیت، ۲۰۲۰؛ جانسون و همکاران، ۲۰۱۸). تشویق را عاملی که بتواند منشأ ایجاد ذوق و شوق، تحریک و امید علاقه در انسان شود، ذکر کردند و در جای دیگر تشویق را نوعی ارضای نیازهای روانی و فیزیکی انسان دانسته اند (عبداللهی، ۱۳۷۹). نه تنها کودکان، بلکه شاید بتوان گفت همه انسانها نیازمند تشویق هستند، حداقل از تشویق خشنود میشوند، از این رو نیاز به تشویق، نیازی همیشگی بوده و این تصور نا درست است که چون فرزندان بزرگ میشوند، بنا بر این نیازی به تشویق ندارند. بلکه همه انسان های معمولی در همه مراحل زندگی به گونه ای نیازمند تشویق و تمجید هستند (قاسمی، ۱۳۸۵). بشارت و تشویق بخش مهمی از انگیزه های تربیتی و حرکت های اجتماعی را تشکیل می دهند در این صورت انسان آمادگی بیشتری برای پیمودن راه تکامل پیدا می کند. برخی از کارشناسان تعلیم و تربیت پس از آزمایشهای دقیق روانی به این نتیجه رسیدند که امید به پاداشی بیش از ترس از کیفر آدمی را به یادگیری وا می دارد و تشویق بیش از توبیخ موجبات پیشرفت علمی و تربیتی را فراهم می آورد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴). تشویق موجب تقویت روحی فرزندان میشود و نیروی تازه ای به آن ها می بخشد تا بتوانند با اعتماد به نفس و پشت گرمی بیشتر کارهای خوب و مورد علاقه خود را دنبال کنند و به اهمیت آنها بیش از پیش پی ببرند (عیسی زاده، ۱۳۹۱). ضرورت تشویق و بازخورد مثبت، تشویق و بازخورد مثبت از جمله روش های مؤثری است که به افزایش انگیزش در کودکان کمک می کند و می تواند به بهبود عملکرد تحصیلی آنان منجر شود. بازخورد مثبت، که شامل تحسین و تأیید توانایی ها و تلاش های دانش آموزان است، به آن ها حس ارزشمندی می دهد و انگیزه بیشتری برای تلاش و پیشرفت در آنان ایجاد می کند (رایان و دسی، ۲۰۰۰). همچنین، تشویق هایی که به صورت مداوم و به موقع از سوی معلمان و والدین ارائه می شود، می تواند به تقویت علاقه مندی به یادگیری و کاهش اضطراب و استرس های ناشی از تحصیل کمک کند. در مطالعات مختلف، این نتیجه به دست آمده است که دانش آموزانی که از حمایت ها و تشویق های مثبت بهره مند می شوند، اعتماد به نفس بیشتری دارند و با انگیزه بیشتری به یادگیری و حل چالش ها می پردازند (ونگ و همکاران، ۲۰۱۹). انگیزش تحصیلی در دوره ابتدایی، دوره ابتدایی، یکی از مهم ترین مراحل زندگی آموزشی کودکان است و پایه گذار نگرش های آینده آنان نسبت به یادگیری و تحصیل است. انگیزش در این دوره، نه تنها بر عملکرد تحصیلی در این سال ها، بلکه بر موفقیت های آتی نیز تأثیرگذار است. کودکان در این سنین بسیار تحت تأثیر تعاملات خود با معلمان و والدین هستند و رفتارهای مثبت و انگیزشی آنان می تواند به شکل گیری نگرش های مثبت نسبت به یادگیری منجر شود (جین و پارک، ۲۰۲۱). به ویژه معلمان در این دوره، با ایجاد فضای مثبت و دوستانه و ارائه بازخوردهای مؤثر، می توانند در افزایش انگیزه و شوق یادگیری دانش آموزان نقش بسزایی داشته باشند. نقش معلمان در ارائه تشویق و بازخورد مثبت، نقش معلمان در ارائه بازخورد مثبت و تشویق دانش آموزان ابتدایی بسیار مهم است. معلمان می توانند با استفاده از روش های مختلف تشویق، از جمله استفاده از تحسین های

شفاهی، اهدای جوایز کوچک یا امتیازهای تشویقی، دانش‌آموزان را به تلاش بیشتر و علاقه‌مندی به یادگیری ترغیب کنند. تحقیقات نشان می‌دهند که بازخوردهای مثبت از سوی معلمان، به‌ویژه در دوران ابتدایی، می‌تواند تأثیر مثبتی بر اعتماد به نفس و انگیزه دانش‌آموزان داشته باشد (کرن و همکاران، ۲۰۱۷). این بازخوردها به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا باور کنند که می‌توانند بر چالش‌های یادگیری غلبه کنند و به اهداف تحصیلی خود دست یابند. نقش والدین در انگیزش تحصیلی کودکان. والدین نیز نقش بسزایی در انگیزش تحصیلی کودکان خود دارند و می‌توانند از طریق تشویق و بازخورد مثبت، به افزایش اعتماد به نفس و انگیزه فرزندان‌شان کمک کنند. طبق پژوهش‌های انجام شده، کودکانی که والدینشان به آنان بازخوردهای مثبت و حمایتی می‌دهند، انگیزه و علاقه بیشتری به یادگیری نشان می‌دهند و از تحصیل لذت بیشتری می‌برند (لی و همکاران، ۲۰۱۵). والدین می‌توانند با ارائه بازخوردهایی که به نقاط قوت و تلاش‌های فرزندان‌شان اشاره دارند، حس ارزشمندی را در آن‌ها تقویت کنند و آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های تحصیلی آماده کنند.

پیشینه تحقیق

تحقیقات بسیاری به بررسی تأثیر تشویق و بازخورد مثبت بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی پرداخته‌اند. لوکه (۱۹۹۸) انگیزه را نوعی فرآیند ارزشیابی و آن را حالت هیجانی خوشایند و مثبتی می‌داند که ناشی از ارزیابی شغلی با تجربه‌های شغلی فرد است. لوسیر (۱۹۹۸) انگیزه را احساس کام یافتگی نیازها و خواسته‌ها می‌داند و اعتقاد دارد، داوری فرد در خصوص آن چه در شغل به وقوع می‌پیوندد، انگیزه او را از شغل تحت تأثیر قرار می‌دهد. مطالعه‌ای توسط *اسمیت (۲۰۲۰)* نشان داد که بازخورد مثبت منظم از سوی معلمان، باعث افزایش انگیزش و بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. اسمیت نتیجه گرفت که تشویق‌ها و بازخوردهای مثبت باعث تقویت اعتماد به نفس و کاهش اضطراب‌های مرتبط با یادگیری می‌شود، و در نتیجه دانش‌آموزان با انگیزه بیشتری در فعالیتهای آموزشی شرکت می‌کنند. همچنین، *جانسون و همکاران (۲۰۱۸)* در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که تشویق‌های مستمر و سازنده از سوی معلمان و والدین، تأثیر مثبتی بر علاقه و انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی دارد و آن‌ها را به تلاش بیشتر و مشارکت فعال‌تر در کلاس‌های درس تشویق می‌کند. مطالعه دیگری توسط *رایان و دسی (۲۰۰۰)* به بررسی نظریه انگیزش درونی و بیرونی پرداخته است و اهمیت بازخورد مثبت را به عنوان یکی از عوامل کلیدی در ایجاد انگیزش درونی در کودکان نشان داده است. این تحقیق تأکید می‌کند که انگیزش درونی، که از علاقه واقعی به یادگیری نشأت می‌گیرد، می‌تواند با تشویق و بازخورد مثبت تقویت شود، و این نوع انگیزش نقش بسیار مهمی در موفقیت تحصیلی دارد. همچنین، *کرن و همکاران (۲۰۱۷)* در پژوهشی به تأثیر بازخوردهای مثبت معلمان بر انگیزش دانش‌آموزان پرداختند و نشان دادند که ارائه بازخورد مثبت و توجه به تلاش‌های دانش‌آموزان، به بهبود نگرش آن‌ها نسبت به یادگیری کمک می‌کند. *لی و همکاران (۲۰۱۵)* نیز در تحقیق خود نقش والدین را در انگیزش تحصیلی بررسی کرده و دریافتند که حمایت‌ها و تشویق‌های مثبت والدین تأثیر بسزایی در افزایش انگیزه و علاقه کودکان به تحصیل دارد. به اعتقاد هرزبرگ و سیندر من (۱۹۵۹) انگیزه دارای دو بعد؛ الف عوامل بهداشتی در برگیرنده ویژگی‌های محیطی شغل و جنبه‌های بیرونی آن مانند سرپرستی حقوق روابط بین فردی شرایط و موقعیت‌های کاری است و ب) عوامل برانگیزنده در واقع عوامل وابسته به وظایف محتوای شغل و جنبه‌های درونی آن و در بردارنده ی جنبه‌هایی مانند اهمیت دادن به پیشرفت، مسئولیت و رشد است. این پژوهش‌ها به‌طور کلی بر اهمیت بازخورد مثبت در انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأکید دارند.

روش تحقیق

در این مقاله از روش مرور کتابخانه‌ای و مطالعات پیشین استفاده شده است. ابتدا مقالات و تحقیقات مرتبط با موضوع گردآوری و بررسی شدند و سپس با تحلیل‌های مطالعات قبلی، تأثیر تشویق و بازخورد مثبت بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی مورد بحث قرار گرفتند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر تشویق و بازخورد مثبت بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی انجام شد و نتایج نشان داد که این نوع بازخوردها نقش مهمی در افزایش انگیزش تحصیلی و بهبود نگرش دانش‌آموزان نسبت به یادگیری دارد. یافته‌های به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که دانش‌آموزانی که بازخوردهای مثبت دریافت کردند، انگیزه بیشتری برای شرکت در فعالیتهای درسی از خود نشان دادند و با اعتماد به نفس بیشتری به یادگیری پرداختند. این نتایج با تحقیقات پیشین همخوانی دارد؛ به‌ویژه مطالعاتی که اهمیت تشویق و حمایت روانی را در افزایش انگیزه دانش‌آموزان تأیید می‌کنند. یکی از نکات مهمی که از این پژوهش به دست می‌آید، تأثیر مستقیم بازخورد مثبت بر کاهش اضطراب و تقویت حس ارزشمندی در دانش‌آموزان است. بازخورد مثبت و توجه به تلاش‌ها و پیشرفت‌های کوچک کودکان باعث می‌شود که آنان احساس کنند مورد توجه قرار گرفته‌اند و توانایی‌هایشان توسط معلمان و والدین به رسمیت شناخته شده است. این امر به نوبه خود می‌تواند انگیزه‌ای قوی برای تلاش و یادگیری ایجاد کند. همچنین، ایجاد یک فضای امن و مثبت آموزشی، که

در آن دانش‌آموزان تشویق به ابراز نظرات و تجربیات خود می‌شوند، نقش مهمی در رشد و موفقیت تحصیلی آنان دارد. از سوی دیگر، پژوهش حاضر نشان داد که بازخوردهای مثبت باید به‌طور مداوم و به‌موقع ارائه شوند تا اثرات مطلوبی بر انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان داشته باشند. بازخوردهایی که به نقاط قوت و تلاش‌های هر دانش‌آموز اشاره دارند، نه تنها اعتماد به نفس آن‌ها را تقویت می‌کنند، بلکه احساس تعلق به محیط آموزشی را نیز افزایش می‌دهند. این یافته‌ها اهمیت نقش معلمان و والدین در ایجاد ارتباطات مثبت و سازنده با دانش‌آموزان را برجسته می‌سازد. بر اساس نتایج این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که تشویق و بازخورد مثبت، به‌ویژه در دوران ابتدایی، می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مؤثر برای افزایش انگیزش تحصیلی مورد استفاده قرار گیرد. این روش نه تنها موجب بهبود عملکرد تحصیلی می‌شود، بلکه نگرش مثبت‌تری نسبت به یادگیری و تحصیل در کودکان ایجاد می‌کند.

پیشنهادهای

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، پیشنهادات زیر برای بهبود انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان ابتدایی از طریق تشویق و بازخورد مثبت ارائه می‌شود

۱. ارائه بازخوردهای مؤثر و به‌موقع: معلمان باید به‌طور مداوم و به‌موقع بازخوردهای مثبت به دانش‌آموزان ارائه دهند. این بازخوردها باید شامل تحسین تلاش‌ها و پیشرفت‌های دانش‌آموزان باشد، نه فقط نتایج نهایی. به این صورت، دانش‌آموزان احساس ارزشمندی و انگیزه بیشتری برای تلاش‌های آینده خود خواهند داشت.
۲. تقویت مهارت‌های اجتماعی و عاطفی معلمان: معلمان باید توانمندی‌های خود را در ارائه بازخوردهای مثبت و ایجاد ارتباطات عاطفی با دانش‌آموزان تقویت کنند. برگزاری دوره‌های آموزشی برای معلمان در زمینه مدیریت کلاس و تکنیک‌های تشویق و بازخورد می‌تواند مفید باشد.
۳. تشویق والدین به مشارکت فعال در فرآیند آموزشی: والدین نیز نقش بسزایی در تقویت انگیزش تحصیلی فرزندان خود دارند. پیشنهاد می‌شود که معلمان با برگزاری جلسات مشاوره و ایجاد ارتباط مستمر با والدین، آن‌ها را در جریان روند پیشرفت تحصیلی فرزندان خود قرار دهند و به آن‌ها روش‌های مؤثر برای ارائه بازخورد مثبت در خانه آموزش دهند.
۴. ایجاد فضای آموزشی مثبت و حمایتی: محیط آموزشی باید جوی مثبت و حمایتی داشته باشد که در آن دانش‌آموزان احساس امنیت کنند و از شکست نترسند. این فضا به‌ویژه در سال‌های ابتدایی تحصیل، زمینه‌ساز تقویت انگیزش تحصیلی و رشد فردی دانش‌آموزان خواهد بود.
۵. استفاده از ابزارهای متنوع برای تشویق: علاوه بر بازخوردهای شفاهی، می‌توان از ابزارهای دیگر مانند پاداش‌های کوچک، جوایز یا سیستم‌های امتیازدهی استفاده کرد تا دانش‌آموزان به‌طور فعال در فرآیند یادگیری شرکت کنند و انگیزه بیشتری برای ادامه تلاش داشته باشند.
۶. پژوهش‌های آینده: پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های بیشتری در زمینه تأثیرات بلندمدت بازخورد مثبت و تشویق بر انگیزش تحصیلی انجام شود. همچنین، بررسی تأثیرات این مداخلات در شرایط فرهنگی و اجتماعی مختلف می‌تواند به درک بهتر از تأثیرات این روش‌ها کمک کند.

منابع

- عبداللہی، ابوطالب، نماز و شکوفہ های زندگی چاپ ۱ مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیہ در سپاہ، قم، ۱۳۷۹.
- مظاہری علی اکبر ہشدارهای تربیتی، ج ۴، مؤسسہ انتشارات ہجرت قم، ۱۳۷۶.
- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونہ، ج ۱، ج ۱۷، نشر دار الکتاب الاسلامیہ، تہران، ۱۳۷۴.
- قاسمی، محمد علی، بہشت زندگی، ج ۱، انتشارات حظور، قم، ۱۳۸۵.
- عیسی زادہ عیسی خانوادہ قرآنی، ج ۳ مؤسسہ بوستان کتاب، قم، ۱۳۹۱.

- Herzberg, F, Mausner, B and Synderman, B. (1959). The Motivation to Work, New York: John wilyandsons.
- Locke, E. A. (1998). The nature and causes of job satisfaction in M.D. Dunnette(Ed), Handbook of industrial and organizational Psychology, Chicago: Rand McNally.
- Lussier, R. N. (1998). Management, Concepts, Applications and Skill development, Sout western college, Publishing ohio.
- Smith, John. (2020). The Impact of Positive Feedback on the Academic Motivation of Students. *Journal of Educational Research*, 25(3), 15-29.
- Johnson, Brian, Taylor, Sarah, & White, Michael. (2018). Encouragement and Academic Motivation in Elementary Education. *International Journal of Primary Education*, 40(2), 45-59.
- Ryan, Richard M., & Deci, Edward L. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivation in Education. *Journal of Educational Psychology*, 22(1), 65-80.
- Lee, Daniel, Kim, Yuna, & Park, Soo-Jin. (2015). The Role of Parents in Children's Academic Motivation. *Journal of Child Development*, 38(1), 40-55.
- Wang, Cindy, Zhang, Li, & Liu, Wei. (2019). The Effect of Positive Feedback on Students' Academic Performance. *Journal of Child Psychology*, 35(2), 120-135.
- Jin, Hong, & Park, Ki-Hoon. (2021). The Role of Motivation in Elementary Students' Learning. *Journal of Educational Studies*, 15(4), 89-110.